

Dato: 28.01.2009
Arkivref: 2008/12324-2

Saksnr	Utvalg	Møtedato
	Fylkesting	05.03.2009
	Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne	11.02.2009
	Eldrerådet	05.02.2009

Høringsuttalelse om arbeid og omsorg - Forslag til lovendring med sikte på å bedre mulighetene til å kombinere arbeid med pleie og omsorgsoppgaver

Innstilling

Fylkesrådmannen anbefaler forslaget til lovendring med sikte på å bedre mulighetene til å kombinere arbeid med pleie og omsorgsoppgaver.

Viktige punkter i saken

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har sendt på høring et forslag til lovendringer som tar sikte på å bedre yrkesaktives muligheter til å kombinere arbeid med pleie- og omsorgsoppgaver.

Departementet foreslår rett til permisjon uten lønn i inntil 10 dager for å yte omsorg overfor nære pårørende. Departementet foreslår også at pleiepenger skal kunne graderes ned til 20 prosent. Videre foreslås det at retten til permisjon og pleiepenger for den som pleier nær pårørende i livets slutfase utvides fra 20 til 60 dager. Det forelås også at rett til pleiepenger og forhøyet hjelpestønad skal foreligge i tre måneder etter at langvarig pleieforhold opphører som følge av pleiemottakers død.

Forslagene må sees i sammenheng med at Helse- og omsorgsdepartementet vil foreta en egen gjennomgang av ordningen med omsorgslønn.

Høringsfrist er 5. mars 2009.01.27

Saksredegjørelse

Bakgrunn

Familieomsorg har lange tradisjoner, og er av grunnleggende samfunnsmessig betydning som et tillegg til den offentlige omsorgen. Men en økende andel av befolkningen er yrkesaktive og det gjelder spesielt kvinner, som tradisjonelt har vært omsorgspersoner. Den eldre del av befolkningen blir også stadig eldre, og vi vil dermed få flere omsorgstrengende enn før. Det blir derfor stadig større etterspørsel etter omsorgstjenester samtidig som vi har færre til å yte privat

omsorg. Denne økende etterspørselen etter omsorgstjenester sammen med økende arbeidsdeltakelse skaper behov for å legge bedre til rette for å kombinere yrkesaktivitet med omsorgsoppgaver for nære pårørende. Det å kunne yte sine nærmeste bistand vil dessuten for mange oppleves som verdifullt. Manglende tilrettelegging kan imidlertid medføre at enkelte som har omsorgsoppgaver i tillegg til jobb, vil kunne oppleve dette som belastende og selv risikere å bli sykemeldt, evt. måtte ta fri uten lønn eller redusere arbeidstiden og dermed inntekten.

Utviklingen i omsorgsbehov er beskrevet i St.meld. nr. 25 (2005-2006) "Mestring, muligheter og mening – Framtidas omsorgsutfordringer." Denne meldingen beskriver knapphet på omsorgsytere som en av framtidens fem viktigste omsorgsutfordringer. Som følge av endringer i alderssammensetningen, vil det ikke bli noen vesentlig økning i tilgang på arbeidskraft og evt. frivillige omsorgsytere. Det vil også kunne bli knapphet på arbeidskraft i helse- og omsorgsykker.

Det offentlige har i utgangspunktet et betydelig ansvar for dekning av pleie og omsorgsbehov. Personer i alle aldersgrupper som har behov for pleie og omsorg har etter kommunehelsetjenesteloven krav på å få nødvendig pleie og omsorgstjenester fra kommunen etter lov om sosiale tjenester. Foreldre har likevel omsorgsplikt overfor barn under 18 år. Det skilles mellom situasjoner hvor omsorgsbehovet er stabilt og varig pga. kronisk eller svært langvarig sykdom/pleiebehov og forbigående, kortvarig sykdom. Ved barns kortvarig, forbigående sykdom er det mest formålstjenlig at foreldrene ivaretar omsorgsbehovet framfor å etablere en offentlig omsorg på kort varsel. Derfor er dette regulert i folketrygdloven og arbeidsmiljøloven, hvor det skilles mellom alvorlig sykdom hvor det ytes pleiepenger og andre mindre alvorlige tilfeller hvor det ytes omsorgspenger. Omsorgspenger ytes til den enkelte arbeidstaker for omsorg for barn under 12 år i opptil 10 stønadsdager for hvert kalenderår, opptil 15 dager hvis man har mer enn 2 barn. Aleneforsørgere får doblet antall stønadsdager. For foreldre til kronisk syke eller funksjonshemmede barn gjelder retten til omsorgspenger fram til barnet fyller 18 år. Pleiepenger ytes fra første dag til foreldre som har omsorg for barn under 18 år med svært alvorlig sykdom og uten aldersgrense dersom barnet er psykisk utviklingshemmet.

I dag opplever mange potensielle familieomsorgsytere det som et problem når voksne familiemedlemmer blir syke eller det oppstår annet pleie- eller omsorgsbehov. Mens foreldre har rett til pleie- eller omsorgspenger ved pleie og omsorg for syke barn under 18 år, finnes det ingen tilsvarende rett for pleie og omsorg for voksne familiemedlemmer. Det har derfor i flere sammenhenger blitt reis spørsmål om det bør innføres samme rett til permisjon og økonomisk kompensasjon for å ta seg av voksne, nære pårørende.

Premisser og problemstillinger

Rett til fortsatt ytelse i en overgangsperiode etter at pleie av barn har opphørt

Gjeldende rett:

Hjelpestønad til pleiemottaker og pleiepenger til pleieyter gis i dag så lenge pleiebehovet varer. Bestemmelsene regulerer ikke varigheten av ytelsene på annen måte enn at de er knyttet til pleiebehovet.

Etter folketrygdloven § 6-4 ytes hjelpestønad til den som "på grunn av varig sykdom, skade eller lyte" har behov for særskilt tilsyn og pleie", og forhøyet hjelpestønad etter § 6-5 til den som har vesentlig større behov for pleie eller annen hjelp.

Etter folketrygdloven § 9-10 og § 9-11 ytes pleiepenger til den som har omsorg for barn som "trenger kontinuerlig tilsyn og pleie" etter behandling i sykehus eller innleggelse i helseinstitusjon eller "har en livstruende eller annen svært alvorlig sykdom eller skade".

Departementets vurderinger og forslag til lovendring

Departementet vurderer at den som har pleiet et sykt barn og mottar ytelser fra folketrygden, vil kunne oppleve å stå uten inntekt umiddelbart etter at stønadsforholdet er opphørt. Slikt opphør kan skyldes at barnet dør, blir friskt eller at det fyller 18 år. I de tilfellene barnet blir friskt eller fyller 18 år, har man som regel kunnet planlegge og tilpasse seg situasjonen. Ved barnets død er det imidlertid mer usikkert hvorvidt det er mulig å forutse/tilpasse seg situasjonen.

Departementet mener derfor at det i disse tilfellene kan være særlig grunn til å opprettholde hjelpestønad og eventuelle pleiepenger i en overgangsperiode. Her vil overgangsperioden bero på skjønn, men må knyttes til at det har vært en pleiesituasjon forut for dødsfallet.. Formålet med pleiepenger er å kompensere for bortfall av arbeidsinntekt, og beregnes etter reglene for sykepenger.

Departementet foreslår følgende lovendring:

Folketrygdloven § 6-5 nytt fjerde ledd skal lyde:

"Foreldre med ansvar for tilsyn og pleie av barn som har mottatt forhøyet hjelpestønad med høyeste sats i minst tre år har rett til fortsatt ytelse i inntil tre måneder etter at behovet for tilsyn og pleie har opphørt fordi barnet dør."

Folketrygdloven § 9-11 nytt fjerde ledd skal lyde:

"Den som har mottatt fulle pleiepenger i minst tre år har rett til fortsatt ytelse i inntil tre måneder etter at pleieforholdet har opphørt fordi barnet dør. Pleiepenger avkortes mot eventuell arbeidsinntekt."

Forslag til ny ordning med permisjonsrett i inntil 10 dager for å kunne ta seg av nære familiemedlemmer over 18 år

Det er i dag ingen egen lovbestemt permisjonsrett for yrkesaktive som yter pleie og omsorg for voksne nære pårørende bortsett fra generell rett til redusert arbeidstid av velferdsgrunner. Dette er også betinget av det ikke skal være til vesentlig ulempe for arbeidsgiver. Det er ingen lovbestemt rett til lønnskompensasjon i slike tilfeller, men enkelte tariffavtaler gir rett til velferdspermisjon med lønn.

Familieomsorger er en viktig del av det totale omsorgsbehovet og vil for mange også ha en verdi i seg selv. Departementet ønsker å legge bedre til rette for at yrkesaktive skal kunne kombinere jobb med omsorgsarbeid. For mange som har nære pårørende med pleie og omsorgsbehov vil det være viktig å ha mulighet til å ta fri fra jobben enkeltstående dager. Slik det er i dag, vil dette være avhengig av arbeidsgivers vilje til fleksibilitet. Departementet mener at dette taler for å lovfeste en permisjonsrett for å kunne yte pleie og omsorg for nære pårørende over 18 år.

En innvending mot ordningen kan være at man kan svekke tilknytningen til arbeidslivet for enkeltpersoner som selv er mye syke og har små barn som periodevis er syke samt har syke, gamle foreldre. Dette er imidlertid marginalt, og undersøkelser viser at det er relativt få som er i en slik situasjon.

Økonomiske og administrative konsekvenser

En permisjonsrett vil uansett kompensasjon kunne innebære kostnader for arbeidsgivere ved tapt produksjon siden dette kan oppstå på kort varsel og gi problemer med å sette inn vikar. Flere faktorer vil imidlertid kunne begrense dette, og kostnadene vil også være begrenset i den grad

ordningen reduserer fravær som allerede i dag belastes arbeidsgivere og folketrygdens ordning gjennom permisjon, sykefravær o.l.

Ordnningen vil kunne la seg administrere omtrent på samme måte som i dag ved permisjonsrett ved omsorg for barn, men vil kunne variere ut fra de krav som evt. oppstilles til dokumentasjon.

Forslaget innebærer også at personer som har hatt omsorg for barn som trenger tilsyn/pleie mesteparten av dagen i en periode på over tre år, og i denne perioden har mottatt full ytelse fra folketrygden, vil få rett til ytterligere tre måneder etter at stønadsbehovet opphører ved barnets død. Beregninger fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at dersom pleiepenger var blitt utbetalt i ytterligere tre måneder for alle tilfeller hvor pleiepenger opphører etter tre år, ville merutgiftene bli på om lag 3 mill.kr. Ettersom dette tallet også kan omfatte tilfeller hvor pleieforholdet ikke ble avsluttet ved dødsfall, vil den totale kostnaden ved å utvide retten til pleiepenger være noe lavere.

Utkast til lovendring

Departementet foreslår at bestemmelsene om permisjon ved omsorg for nære pårørende over 18 år tas inn i arbeidsmiljøloven § 12-10 med følgende overskrift:

"Omsorg og pleie overfor nære pårørende over 18 år."

Forslag til nytt annet og tredje ledd i § 12-10 skal lyde:

"Arbeidstaker som er borte fra arbeidet på grunn av utøvelse av nødvendig omsorg i hjemmet overfor ektefelle, samboer eller partner, foreldre eller funksjonshemmet eller kronisk sykt barn over 18 år har rett til permisjon i inntil 10 dager hvert kalenderår. Retten til permisjon gjelder fra og med året etter kalenderåret omsorgsyters barn fyller 18 år.

Det er et vilkår for rett til permisjon at omsorgstilfellet kan dokumenteres med legeerklæring eller på annen skriftlig måte som er egnet til å bekrefte tilfellet. Departementet kan gi forskrift om krav til dokumentasjon."

Fylkesrådmannen vurderinger og anbefalinger

Knapphet på omsorgsytere i framtiden samtidig med stadig økende antall eldre pleietrengende er hovedbakgrunnen for departementets forslag. Som følge av endringer i alderssammensetningen, skjer det ingen vesentlig økning i tilgangen på arbeidskraft og potensielle frivillige omsorgsytere (hjemmевærende kvinner). Det er også synkende rekruttering til pleie- og omsorgsykker. Dette er helt klart et samfunnsproblem som vil øke etterhvert, og et behov som må møtes også fra arbeidsgiverside. Samtidig vil det fra et arbeidsgiversynspunkt kunne bety problemer i forhold til å opprettholde produktivitet og effektivitet. Det er imidlertid også uholdbart at noen må slutte i arbeidslivet for lengre perioder uten å ha et sikkerhetsnett når det gjelder å kunne komme tilbake i yrkeslivet. Arbeidsgiversiden er heller ikke tjent med at arbeidstakere sykemelder seg for å kunne yte pårørende omsorg.

Forslaget innebærer at muligheten for yrkesktive til å ha omsorg for alvorlig syke eller funksjonshemmede barn bedres, og at yrkesaktive med omsorgsoppgaver for voksne pårørende får samme muligheten til permisjon som foreldre med barn under 18 år.

Fylkesrådmannen vil peke på at dette ikke må bli en sovepute for den offentlige omsorgen. Det er også viktig å legge til rette for at det utdannes flere innenfor pleie- og omsorgsykkene, og at disse yrkene får den status de fortjener. Det er også viktig at både stat og kommuner planlegger gode nok pleie- og omsorgstilbud med plasser nok til å dekke behovet som kommer. Befolkningsprognoser for hver enkelt kommune vil gjøre kommuneadministrasjonen i stand til

langsiktig planlegging i forhold til behovet for hjemmetjeneste, hjemmesykepleie, avlastningstilbud og antall sykehjems plasser.

Konsekvensene for fylkeskommunen som arbeidsgiver, vil bli at flere arbeidstakere enn før kan få rett til å ta ut omsorgspermisjon, i og med at permisjonstiden for foreldre med alvorlig syke barn forlenges, og at ansatte også kan få permisjon for å ta seg av nære voksne pårørende som blir syke. Det forutsettes at det gis offentlig kompensasjon for dette etter samme regler som ved eksisterende ordning, men forslaget vil også innebære at arbeidsgiver kan få et kortvarig problem i forhold til å finne vikar/erstatting på kort varsel.

Fylkesrådmannen vil på bakgrunn av disse vurderingene anbefale forslaget om lovendring for yrkesaktive med omsorg for barn og nære pårørende over 18 år.

Oslo, 28.01.2009

Harald Horne
fylkesrådmann

Saksbehandler: Kjersti Hovden

Vedlegg: :